HELSINGIN HOVIOIKEUS

Hovioikeudenneuvos Tiina Nurmimäki

24.3.2022

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lausunto asiassa HE 21/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

1. Lapsikaappausasioihin liittyvät sovinnot

Helsingin hovioikeus katsoo, että lapsen palauttamista koskevan asian osapuolille eli yleensä lapsen vanhemmille tulisi antaa mahdollisuus halutessaan osallistua tuomioistuinsovitteluun. Lapsen palauttamista koskevan oikeudenkäyntiasian siirtäminen tuomioistuinsovitteluun vain esimerkiksi lapsen vapaaehtoiseksi palauttamiseksi voi olla tarkoituksenmukaista ottaen huomioon erityisesti lapsen etu. Tuomioistuinsovittelusta voitaisiin säätää muuttamalla riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 10 §:ää siten, että Helsingin hovioikeudessa voitaisiin sovitella myös lapsen palauttamista koskevaa asiaa. Tällöin olisi mahdollista sovitella muutakin kuin osapuolten alkuperäisiä vaatimuksia, esimerkiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta. Hovioikeuden kansainvälinen toimivalta voi perustua esimerkiksi vanhempien tekemään oikeuspaikkasopimukseen vanhempainvastuuta koskevissa asioissa.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (jäljempänä huoltolaki) 48 §:n mukaan jos Suomen tuomioistuimessa on vireillä lapsen huoltoa koskeva asia ja tuomioistuimella on aihetta olettaa, että lapsi on luvattomasti tuotu Suomeen tai jätetty täältä palauttamatta, tuomioistuimen on jätettävä asia sillä kertaa tutkimatta tai lykättävä asian käsittely sen selvittämiseksi, tullaanko lapsi määräämään palautettavaksi. Hovioikeuden näkemyksen mukaan kyseinen pykälä ei estä lapsen palauttamista koskevan asian Helsingin hovioikeudessa tapahtuvassa sovittelussa vanhempia sopimasta lapsen palauttamisen tai palauttamatta jättämisen lisäksi lapsen huollosta, koska tällöin kyse on yhdessä ja samassa tuomioistuimessa vireillä olevasta asiakokonaisuudesta, joka ratkaistaan yhdellä kertaa.

Hovioikeudessa vireillä oleva lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta tai elatusta koskeva valitusasia on vanhempien suostumuksella mahdollista siirtää tuomioistuinsovitteluun. Sovittelussa vanhemmat voivat myös sopia esimerkiksi lapsen tapaamisoikeudesta, vaikka valituksenalainen käräjäoikeuden päätös olisi koskenut vain lapsen huoltoa. Tuomioistuinsovittelussa vahvistettuun sovintoon on mahdollisuus hakea valittamalla muutosta korkeimmalta oikeudelta. Hovioikeuden näkemyksen mukaan estettä ei ole sille,

että myös lapsen palauttamista koskevan asian tuomioistuinsovittelussa vahvistettaisiin sellaisia sovintoja, joissa on kysymys ensimmäisenä asteena hovioikeudessa esille tulevista asioista.

2. Palauttamispäätöksen antamisen jälkeiset turvaamistoimet

Hovioikeus kannattaa esityksessä esitettyä siitä, että lapsen palauttamisesta annetun päätöksen täytäntöönpanoon liittyvissä turvaamistoimissa toimivaltainen tuomioistuin olisi aina Helsingin käräjäoikeus. Hovioikeus esittää, että lisäksi säädetään niistä turvaamistoimista, jotka ovat käytettävissä palauttamisasian ollessa vireillä tuomioistuimessa.

Huoltolain 40 §:n 1 momentin mukaan lapsen palauttamista koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuin voi lapsen edun suojaamiseksi ja lapsen palauttamisen turvaamiseksi antaa väliaikaisen määräyksen siitä, kenen luona lapsen tulee asua, tai tapaamisoikeudesta taikka lapsen huollosta. Väliaikaisen määräyksen eräänä keskeisenä tavoitteena lapsen palauttamista koskevassa asiassa on sen turvaaminen, ettei lasta kaapata edelleen toiseen valtioon. Epäselväksi jää kuitenkin se, voiko tuomioistuin palauttamista koskevaa asiaa käsitellessään huoltolain 40 §:n nojalla esimerkiksi velvoittaa hakijan vastapuolen ilmoittamaan lapsen olinpaikan tai väliaikaisesti määrätä, että toisen vanhemman hallussa oleva lapsen passi on luovutettava viranomaisen haltuun oikeudenkäynnin ajaksi.

Hovioikeus esittää, että huoltolain 40 §:ään lisätään viittaus lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 17 §:ssä tarkoitettuihin turvaamistoimiin ja säädetään niiden olevan tuomioistuimen käytettävissä palauttamisasian ollessa vireillä tuomioistuimessa.